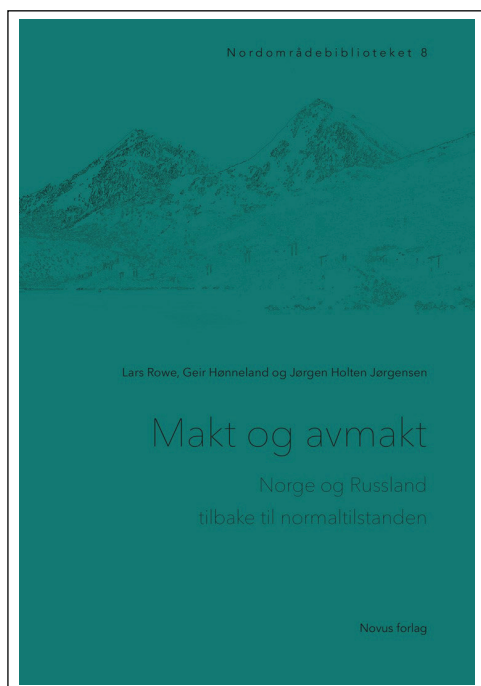

Makt og avmakt. Norge og Russland tilbake til normaltilstanden

Lars Rowe, Geir Hønneland &
Jørgen Holten Jørgensen
Oslo: Novus forlag 2022
166 sider. ISBN 9788283900866

Omtalt af **Hans Mouritzen** [dr.scient.pol.,
seniorforsker ved Dansk Institut for Inter-
nationale Studier (DIIS), hmo@diis.dk]

Udgivelsen af *Makt og avmakt. Norge og Russland tilbake til normaltilstanden* fandt sted i 2022, men manuskriptet blev færdiggjort før krigsudbruddet i februar. Dette kan lyde uheldigt, men er måske snarere en fordel i den forstand, at forfatterne der- ved ikke fristes til allehånde bagklogskab i deres analyse af Norges Ruslandspolitik 2010–2020 (som vi for tiden ser for eksempel i omvurderingen i Tyskland af kansler Angela Merkels Ruslandspolitik). Kapitlerne er bearbejdninger af tidligere publice- rede artikler tilsat et indledningskapitel og et historisk baggrundskapitel.

Bogen analyserer norsk Ruslandspolitik med særlig vægt på Svalbard og det regionale samarbejde, der involverer Nordnorge og Murmanskregionen. Danmark har en tilsvarende bilateral relation til Rusland i Arktis. Hvor det er muligt, søger skandinaverne i overensstemmelse med småstatslogik at multilateralisere forholdet til Rusland. Men det er ikke altid muligt.

Store dele af fremstillingen er neutralt beskrivende og forklarende. For eksem- pel påvises, hvordan fiskeripolitikken eller miljø- og plantepolitikken på Svalbard undertiden må tage storpolitiske hensyn til Rusland (s. 41). Undertiden ser Norge »gennem fingre« med overtrædelser (s. 60). Men set fra Rusland er miljøpolitikens voksende omfang på Svalbard også et magtmiddel for Norge, der kan true russernes næringsrettigheder ifølge den gældende traktat (1925).

Bogen når imidlertid også frem til konkrete anbefalinger til norsk Ruslandspolitik. Følgende kan fremhæves:

- (1) Normaltilstanden i norsk Ruslandspolitik er ikke 1990erne med Ruslands demokratiske eksperiment. Det er snarere tidligere historiske perioder med mere autoritært styre i Rusland (denne tese indgår i en polemik med forhenværende forsvarsminister Ine Søreide (s. 146)).
- (2) Det er absurd at antage, at Norge kan transformere Rusland til et vestligt demokrati; værdipolitik bør derfor ikke præge relationen (s. 31, 161).
- (3) Regionalpolitikken bør ikke udvikles alt for asymmetrisk (s. 31, 34), så kun Norge står for finansieringen. Udover at relationen derved undertiden kan få præg af norsk arrogance, risikerer det også at nære russernes anlæg for konspirationstænkning: Hvad er nordmændene »ude på«? Har de en skjult agenda?
- (4) I den sammenhæng var det uheldigt, at norsk efterretningstjeneste tilsyneladende har udnyttet kultursamarbejdet til spionage (den pågrebne Frode Berg var en central person i dette samarbejde (s. 16)).
- (5) Flygtningetilstrømningen via grænseovergangen i Storskog var næppe udtryk for russisk hybridkrig mod Norge (s. 105, 148). Måske har private eller korrupte embedsmænd tjent på facilitering af tilstrømningen, men den var ikke styret fra højeste niveau (s. 127). Rusland ønskede, at Norge skulle stramme sin indrejsepraksis, hvilket også skete.
- (6) I den forbindelse kritiserer forfatterne tendenser til alarmisme i norske medier (s. 147, 149); det vil sige, at begivenheder overfortolkes som udtryk for en kohærent og ondsindet strategi fra Moskvas side. Norsk presse er dog ikke unik i denne henseende, må det stilsfærdigt tilføjes (for eksempel er det i flere vestlige medier taget for givet – uden mindste dokumentation – at Rusland stod bag sprængningen af sine egne gasledninger (Nord Stream 1 og 2), som Gazprom ellers havde en økonomisk interesse i fortsat at kunne benytte).

Samlet kan analyserne rubriceres som tilhørende den »realistiske« skole i studiet af udenrigspolitik, uden at dette dog gøres eksplicit. Norge kan forsigtigt udvide sit handlerum, men bør afholde sig fra værdipolitiske krumspring.

Analyserne illustrerer tydeligt Norges bastionsstrategi¹ i det bilaterale forhold til Rusland. Det gælder om at forsvare troværdige bastioner (for eksempel Norges »uindskrænkede suverænitæt« over Svalbard), samtidig med at et minimum af goodwill opretholdes i Moskva. Norge kan ikke påtale russiske overtrædelser i småtingsafdelingen, som må ignoreres, underspilles eller skjules; hovedsagen er, at *princippet* (bastionen) om norsk overhøjhed accepteres. Samlet udgør dette et dilemma: For store indrømmelser kan ifølge bastionsteorien resultere i forventninger om yderligere indrømmelser hos stormagten, så bastionen penetreres og i værste fald styrter

¹ Mouritzen, H. (2022). Grænser for handlefrihed: Skandinaviske stater i asymmetrisk bilateralt diplomati. *Internasjonal Politikk* 80(1), 6–27.

sammen. Dog burde for eksempel Dmitry Rogozins besøg på Svalbard i april 2015 formentlig være ignoreret, givet det ufrugtbare juristeri Norge har rodet sig ud i. Omvendt har Norge styrket sit bastionsforsvar gennem miljøpolitikens fremkomst siden 1970erne.

Flere af kapitlerne viser forfatterernes grundige indsigt i interne russiske meningsforskelle (for eksempel om delelinjeaftalens konsekvenser). Bogens titel afspejler ikke helt indholdet, idet analyserne er specifikt nordnorsk orienterede. Det er også tvivlsomt, om »variasjoner i det norsk-russiske forholdet (...) i all hovedsak [vil] komme som resultat av endringer i Russland, ikke i Norge« (s. 19). Sandt nok at de ikke kommer fra Norge, men her glemmes en vigtig tredjepart: USA. Washingtons nyfundne interesse for Arktis er en dynamisk faktor i forholdet. Endelig må man spørge i relation til titlen: Hvem er den »afmægtige«? Det er i hvert fald næppe Norge, som ikke bare har NATO-søjlen at læne sig mod, men også har fremflyttet sine positioner i kraft af havretten og miljøpolitikens brug i det bilaterale forhold.

På det formelle plan skal det siges, at bogen så afgjort savner et par kort, navnlig over Svalbard og omegn, samt ikke mindst til illustration af de indviklede forhandlinger i forbindelse med delelinjeaftalen. Som ikke-specialist taber man helt overblikket over fiskerizonerne i Barentshavet.

En enkelt konstatering kan skydes ned med en vis bagklogskab: »[S]ituasjonen nå [er] mer forutsigbar enn den var under Jeltsin. En normaltilstand er en kjent tilstand, og et sterkt og selvhevdende Russland må sies å være et velkjent Russland« (s. 35). Det vil de færreste nok sige efter 24. februar 2022.